

Verkefni

- 1 Hvað er verðbólga og hvernig mælum við hana? Hvers vegna er okkur illa við verðbólguna?
- 2 Karius og Baktus lífa eingöngu á hveitibraudi, kexi og sælgæti. Með þessu drekka þeir ekkert nema kók. Á hverju ári borða þeir alltaf það sama, 10 hveitibraud, 20 kexpakka, 5 kíló af sælgæti og 60 flöskur af kók.

Vörutegund	Verð árið 2006	Verð árið 2007
1 hveitibraud	200 kr.	210 kr.
1 kexpakki	110 kr.	150 kr.
1 kg af sælgæti	2000 kr.	2100 kr.
1 kók	200 kr.	210 kr.

Reiknaðu út verðbólguna í landi Kariusar og Baktusar á þessum tölfráttum mánuðum?

Sýndu verðbólguna líka með vísitölu.

Hvers vegna er hætt við að þessi vísitala ofmeti verðbólguna?

- 3 Gerðu grein fyrir tveimur kenningum um orsakir verðbólunnar. Sýndu muninn á þeim með grófum.

4. Hver er verðbólgan á Íslandi í dag?
5. Hvert er verðbólguþátturinn með Seðlabanka Íslands?

⁷ Hugsaðu þér að þú fánir í matvöruhúsið og kaupir fyrir Karius og Baktus allt það sem þeir borða og drekka árið 2006. Svo ferð þú altur í sömu búð ári seinna og kaupir sama magn en á nýja verði. Hækkunin á reikningnum á milli ára er reiknuð sem hlutfall af verðmæti fyrir innaupakokans og er verðbólga.

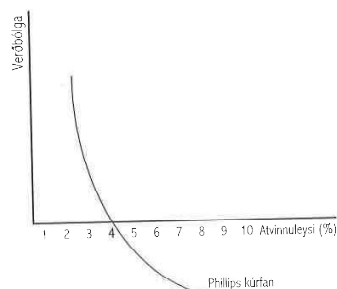
Phillips-kúrvan og lóðrétta Phillips-kúrvan

18

Árið 1958 birtist í tímaritinu *Economica* grein eftir nýsjálenskan hagfræðing, A.W. Phillips (1914–1975), með yfirskriftinni „The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the UK 1861–1957“ (Sambandið á milli atvinnuleysis og launabreytinga í Bretlandi frá 1861 til 1957). Greinin olli miklu fjaðrafoki og varð uppspretta rannsókna á sambandi atvinnuleysis og launahækkana um víða veröld. Próffessor Phillips safnaði tölulegum upplýsingum um atvinnuleysi og launahækkanir í Bretlandi á tímabilinu frá 1861 til ársins 1957. Hann setti launabreytingarnar á y-ásinn og atvinnuleysið á x-ásinn og bjó síðan til einn punkt fyrir hvert ár. Hann beitti þar næst aðhvarfsgreiningu til að teikna upp kúrvu sem lýsti sambandinu á milli þessara tveggja stærða eins vel og unnt var. Þetta gerði hann með því að lágmarka fjarlægðina úr hverjum punkti að kúrvunni. Hann komst að því að því lægra sem atvinnuleysið var á árinu þeim mun hærri voru yfirleitt launahækkanirnar það ár og það sama reyndist rétt þegar samband verðlags og atvinnuleysis var skoðað. Þessi kúrvan er nefnd eftir próffessor Phillips og því kölluð Phillips-kúrvan.

Kúrvan sýnir fram á að markmiðin um fulla atvinnu og stöðugt verðlag stangast á. Ef stjórnmöld vilja hafa nær fulla atvinnu kostar það þau alltaf einhverjar launa- og verðhækkanir. Ef þau vilja hafa stöðugt verðlag verða þau að greiða fyrir það með einhverju atvinnuleysi. Menn rannsökuðu samband launabreytinga og atvinnuleysis og verðlagsbreytinga og atvinnuleysis í

Aðhvarfsgreining

Mynd 18.1

Lóðrétt Phillips-kúrvan

Milton Friedman
(1912–2006)

Edmund Phelps (1933–)

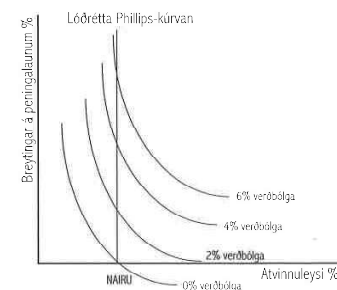
fleiri löndum og komust að sömu niðurstöðu.

Í Bretlandi þurfti atvinnuleysið samkvæmt Phillips-kúrvunni að verða um 4% til þess að hægt væri að útrýma verðbólgunni með öllu. Meðaltalsatvinnuleysi á Íslandi á árunum 1945–2006 var 1,13% en meðaltalsverðbólgan á sama tímabili var 15,7%. Atvinnuleysið hér á landi árið 1994 var 4,8% og 5% árið 1995 sem eru mestu atvinnuleysisár frá stríðslokum. Verðbólgan árin 1994 og 1995 var ekki nema 1,5% og 1,7%.

Bandarísku nóbelsverðlaunahafarnir Milton Friedmann (1912–2006), sem fékk verðlaunin árið 1976, og Edmund Phelps (1933–), sem fékk verðlaunin árið 2006, skrifuðu báðir um Phillips-kúrvuna. Friedmann skrifaði grein í *American Economic Review* árið 1968 sem hann nefndi „The Role of Monetary Policy“ (Hlutverk peningamálastefnu), og árið 1970 kom út bókinn *Microeconomic Foundations of Employment and Inflation Theory* (Rekstrarhagfræðilegur grunnur kenninga um atvinnu og verðbólgu) eftir Phelps.

Lóðrétt Phillips-kúrvan er niðurstaða af gagnrýni þeirra Phelps og Friedmans á Phillips-kúrvuna frá 1958. Þeir töldu báðir að A.W. Phillips hefði átt að skoða samband atvinnuleysis og kaupmáttarbreytinga í stað þess að skoða samband atvinnuleysis og breytinga á launum eða verðlagi. Atvinnulaust fólk fer út á vinnumarkaðinn og er tilbúið til að vinna meira ef kaupmáttur þess eykst. Peningalaunahækkun samfara verðhækkun er ekki til þess fallin að hvetja fólk til aukins vinnuframlags. Þeir sögðu að það væri ekki ein Phillips-kúrva heldur margar, ein fyrir hvert verðbólguþig. Þegar ríkið eykur útgjöld sín til þess að reyna að minnka atvinnuleysið niður fyrir NAIRU hefur það í för með sér aukna eftirspurn eftir vörum og þjónustu og verð hækkar í kjölfarið. Þegar verð hækkar á vörum og þjónustu eykst verðmæti framleiðslunnar sem hver maður afkastar svo að eftirspurn eftir vinnuafli eykst og við það hækka launin. Vegna launahækkana fer fólk út á vinnumarkaðinn og atvinnuleysið minnkar en þegar menn fá útborgað og ætla að fara að eyða

laununum sjá þeir að verðlagið hefur hækkað í takt við launin. Kaupmátturinn er óbreyttur. Atvinnuleysið eykst því á ný og verður fljótlega það sama og það var áður en ríkið jók útgjöld sín. Það eina sem hefur breyst er að verðbólgan hefur hækkað og hagkerfið hefur færst yfir á Phillipskúrvu með hærri verðbólguþigi. Eina raunhæfa leiðin til að minnka atvinnuleysi til frambúðar að þeirra mati er að skapa hagvöxt með auknum fjárfestingum í vélum og búnaði eða stuðla að aukinni menntun launþeganna og auka þannig afköst þeirra og kaupmátt.

Mynd 18.2 Lóðrétt Phillips-kúrfan – samband atvinnuleysis og launabreytinga.

Verkefni

1. Segðu frá Phillips-kúrvunni
2. Segðu frá lóðréttu Phillips-kúrvunni